

تاریخچه، وظایف و اخبار مربوط به ژاندارمری شاهنشاهی ایران

قابل توجه بازدید کنندگان گرامی: بعثت کثرت مطالب در آرشیو ما، این بخش هر چند گاه یکبار تکمیل و تصحیح میگردد. لطفا مجدداً از این بخش در ماههای آینده دیدن فرمائید. آخرین تغییر در تاریخ: 14/9/2003

قسمت چهارم نیروهای مسلح شاهنشاهی ایران، ژاندارمری کل کشور بود که تاریخچه و اخبار مربوط به آن برای اطلاع خوانندگان گرامی در اینجا درج میگردد:

تاریخچه تاسیس ژاندارمری:

در زمان ناصر الدین شاه که باب مرادوات ایران و اروپا باز شد و مردم ایران کم کم شروع به آشنائی با تمدن، فرهنگ، صنعت و سایر شئون اجتماعی مردم اروپا پیدا کردند ناصرالدینشاه بمسافرت اروپا رفت و در فرانسه ارتش منظم و ژاندارمری مرتب آنکشور را بازدید نمود. پیشرفتهای کشور فرانسه در شئون مختلف تاثیر فوق العاده ای در شاه نمود لذا تصمیم گرفت برای ارتش ایران مقداری توپ و اسلحه خریداری و چند تن از افسران رسته های مختلف ارتش اطریش را برای تشکیل و تربیت ارتش ایران و ایجاد مدرسه نظام برای تهیه کادر تربیت شده و آشنائی به اصول صحیح نظامی استخدام نماید و پس از مراجعت به شیوه ژاندارمری فرانسه قوای بنام قره سوران برای امنیت راهها و حفظ و حراست استانها و بدرقه گاریهای حامل پست دولتی و مسافریین تشکیل داد.

قوه سوران متحدالشکل نبودند ولی مسلح بودند و علامت دولتی بودن آنها فقط نشان شیر و خورشیدی بود که به کلاه میزدند غالباً ملبس به سرداری بوده (لباس مرسوم زمان) که قطار فشنگ خود را زیر آن می بستند در کنار راهها برای قره سوران ها برجها و پناه گاههایی ساخته شد که (مبنای پاسگاههای بعدی ژاندارمری) است.

این وضع قوای ژاندارمری در آنزمان بود تا پس انقلاب مشروطه که بنا بر پیشنهاد دولت وقت و تصویب مجلس شورایی سازمانی بنام امنیت دولتی ایجاد گردید و سردار اسعد بختیاری که بعداً بمقام وزارت جنگ رسید بسمت رئیس امنیت دولتی انتخاب و برای محل امنیت دولتی ساختمان شمس العماره در نظر گرفته شد و یک ژنرال اطریشی که برای تعلیم و تربیت افسران و درجه داران ارتش استخدام شده بود با چند نفر افسر ارتش بسازمان امنیت دولتی منتقل و ستاد امنیت دولتی را ایجاد و قره سورانهای جوان و افراد امنیت دولتی را تشکیل دادند و سپس شروع به استخدام افراد جهت خدمت در امنیت دولتی گردید. آنگاه با ترجمه قوانین و مقررات ژاندارمری کشورهای اروپائی افراد امنیت دولتی متحدالشکل بوجود آمد.

پس از آن فکر تاسیس نظمی جدید پیدا شد زیرا بنظر متصدیان امر چنین رسید که بهتر است قوای انتظامی دارای یک مرکز و یک فرمانده باشد. عده ای که ماموریت امنیت شهرها بعهده آنان بود بنام پلیس و عده ای که وظیفه دار مراقبت راهها و دهات بودند بنام ژاندارم پلیس نامیده شدند. لذا سازمان جدید امنیت دولتی منحل و افسران بسازمان جدید نظمی منتقل شدند. ریاست نظمی بعهده پیرم ارمنی محول گردید و در بدو امر برای آزمایش یک گردان سوار ژاندارم پلیس تشکیل گردید که لبال آنان از نفرات نظمی متمایز بود. دارای کلاه پوستی سفید با نشان شیر و خورشید فرنج برنگ آبی روشن و شمشیر بودند (ماخذ علامت آبی رسته ژاندارمری از اینجا است). وظیفه گردان مزبور حفاظت حومه تهران و کمک به افراد پلیس و مراقبت سفارتخانه ها و بانکها و بدرقه محمولات پستی تهران به ولایت بود.

در نظر بود که سازمان جدید نظمی بتدریج توسعه هیابد و در ولایات نیز سازمانهایی شبیه بنظمی از ژاندارم پلیس و پلیس ایجاد شود ولی در عمل ثابت شد که اختلاط دو سازمان ژاندارمری پلیس و پلیس صحیح نبوده و سازمان نخواهد توانست این دو وظیفه را انجام دهد، لذا پس از مدت کمی که از عمر این سازمان میگذشت منحل گردید.

در سال ۱۳۲۹ قمری برای سر و صورت دادن بوضع ایران هیئتی از مستشاران مالی بریاست مورگان شوستر به ایران آمد. مورگان شوستر طرحها و قوانین مفیدی برای وضع مالی و مالیاتی ایران تنظیم نمود و به دولت پیشنهاد کرد که برای اجرا گذاردن قوانین مالیاتی قوای مسلحی بنام ژاندارم خزانه تشکیل شود. ژاندارم خزانه در سال ۱۳۲۹ قمری در محوطه باغشاه با یک گردان مسلح مرکب از گروهانهای سوار و پیاده که افراد آنرا عناصر جوان ژاندارم پلیس و امنیت دولتی تشکیل میدادند بوجود آمد و برنامه کلی این بود که افراد جدید با طی دوره آموزشگاهی که مدت آن شش ماه و برنامه آن تعلیمات نظامی و اداری و آشنا ساختن افراد بطرز وصل مالیاتها بود سازمان ژاندارم خزانه ایالات را تشکیل دهند و بتدریج توسعه یابد تا در سراسر کشور این سازمان برقرار گردد. شوستر و هیئت او در مدت اقامت با همکاری ژاندارم خزانه اقدام بوصول مالیات از عده ای متنفذین نمودند ولی چند دولت خارجی که مایل نبودند مالیه ایران سر و صورتی یابد این عمل را مخالف منافع خود تشخیص داده اخراج وی را خواستار شدند و بالاخره قرارداد شوستر و هیئت او لغو و از ایران خارج گردیدند.

با رفتن شوستر ژاندارم خزانه منحل شد ولی در همین موقع ژاندارمری دولتی تشکیل گردید و افسران و افراد ژاندارم خزانه به ژاندارمری دولتی منتقل شدند. دولت پس از تشکیل ژاندارمری دولتی برای تعلیم افراد و افسران آن احتیاج به کارشناس خارجی داشت، لذا از کشور سوئد که ژاندارمری آن معروفیت داشت عده ای افسر استخدام نمود و اولین هیئت افسران سوئدی بریاست سرهنگ یارلمارسون به تهران آمدند و دفتر کار هیئت و همچنین ستاد مرکزی ژاندارمری دولتی در ساختمان شمس العماره که قبلاً مرکز امنیت دولتی بود انتخاب گردید. سوئدیها زحمات فوق العاده زیادی برای تربیت افسران و درجه داران ژاندارمری دولتی کشیدند تا سازمان ژاندارمری دولتی را بصورت یک سازمان اروپائی در آورند.

ژاندارمری از زمان سلسله پهلوی

ژاندارمری دولتی در جنگ جهانی اول خدمات و فداکاریهای زیادی نمود. پس از کودتای سال ۱۲۹۹ بفرمان اعلیحضرت رضاشاه کبیر در تاریخ ۴ جدی (آذر) ۱۳۰۰ خورشیدی ژاندارمری دولتی و قوای قزاق تشکیل یک سازمان بنام قشون که بعداً بتغییر نام داد و ارتش نامیده شد، داد. فرمان مزبور چنین بود: اجرای مواد ذیل را امر میدهم و باید فوراً بموقع اجرا گذارده شود. در تعقیب عقاید و نظریات سابقه خود از این تاریخ کلمه ژاندارم و قزاق مطلقاً ملغی و متروک خواهد بود و برای افراد نظام دولت علیه ایران بلا استثناء عنوان قشون را انتخاب و تصویب نموده امر میدهم که عنوان مزبور را برسمیت شناخته مارک نوشتجات و مراسلات دوائر قشون را بعنوان فوق تبدیل نماید.

تهران مورخه ۳ جدی ۱۳۰۰

وزیر جنگ و رئیس کل ژاندارمری دولتی - رضا

با تشکیل ارتش جدید ایران برتیب فوق بماموریت سوئدیها خاتمه داده شد و مستشاران ژاندارمری از ایران رفتند.

از سال ۱۳۰۴ بتدریج تحولی در اداره امنیت کل مملکتی ایجاد گردید و آموزشگاه ستوانی، استواری و بعداً امور مالی و در سال ۱۳۱۷ دانشکده تکمیلی ژاندارمری برای تکمیل آموزش افسران تشکیل شد که بوسیله افسران تحصیل کرده در دانشکده افسری آموزش لازم داده میشد. در سال ۱۳۰۷ ده نفر

افسر و غیر نظامی دیپلمه داوطلب از طریق مسابقه انتخاب و به دانشکده ژاندارمری فرانسه برای طی دوره اعزام گردیدند و پس از مراجعت آموزشگاههای ژاندارمری تشکیل گردید و در زمان فرماندهی تیمسار سرلشکر ضرغامی کادر سرحدی ضمیمه ژاندارمری گردید.

جدائی از وزارت جنگ:

امنیه کل مملکتی تا سال ۱۳۲۰ تابع وزارت جنگ بود و هنگهای آن جزو سازمان لشگرها بودند لیکن در این سال بموجب ماده سوم قانون اصلاح بودجه کل مملکتی سال ۱۳۲۰ مصوب هشتم آبانماه ۱۳۲۰ ژاندارمری از وزارت جنگ منتزع و ضمیمه وزارت کشور گردید. در سال ۱۳۲۸ ژاندارمری به دو قسمت نگهبانی و ژاندارمری تقسیم شد، اداره نگهبانی تابع وزارت جنگ و سازمان ژاندارمری تابع وزارت کشور باقی ماند. ولی در سال ۱۳۲۹ یعنی پس از یکسال مجدداً دو اداره بهم منضم و تشکیل ژاندارمری کل کشور را داده و تحت اداره وزارت کشور قرار گرفتند.

در سال ۱۳۳۸ گارد گمرک و گارد جنگل در سازمان ژاندارمری کل کشور ادغام گردید و سازمان جدیدی متناسب با وظایف محوله با توجه به اعتباراتی که در اختیار ژاندارمری کل کشور گذارده شد تهیه و با تصویب اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر بموقع اجراء گذارده شد ولی پس از طی مدت قلیل وظایف گارد جنگل که به ژاندارمری محول شده بود از وظایف ژاندارمری حذف و اعتبار آن به وزارت کشاورزی برگشت داده شد و از یکم مهرماه ۱۳۴۲ بنا بفرمان و تصویب اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر سازمان گارد مرزی به ژاندارمری کل کشور ملحق و کلیه وظایف مربوطه از نظر امور مرزی کشور بعهده ژاندارمری ادغام گردید و بتدریج سربازان وظیفه پس از انجام خدمت مرخص و بجای آنان ژاندارمری استخدام گردید. در سال ۱۳۴۴ اداره وظیفه عمومی از ارتش شاهنشاهی مجزا و جزء ترکیبات سازمان ژاندارمری گردید و سازمانی متناسب با وضع واحدهای ژاندارمری برای ایسن اداره داده شد و بجای حوزه های وظیفه سابق گروهانها و پاسگاهها ضمن انجام وظایف محوله این ماموریت را نیز انجام میدادند. سپس ماموریت جمع آوری اسلحه در تمام کشور و نظارت در امور عشایری به این سازمان محول گردید. همچنین طی سالهای ۴۰ خورشیدی، کار تجهیز ژاندارمری به هلی کوپتر و نیز تسلیحات متوسط آغاز شد. از تاریخ ۱۳ اسفند ۱۳۵۴ بعلت پیشرفت کافی در ژاندارمری، بفرمان شاهنشاه خدمت مستشاران خارجی در ژاندارمری پایان داده شد.

وظایف و فعالیتهای ژاندارمری شاهنشاهی کل کشور

سازمان ژاندارمری که با ارتش ارتباط نزدیک داشت برای تامین امنیت و آسایش مردم و استقرار ثبات و آرامش در شهرهای دور افتاده و حفظ و حراست راهها و مرزهای کشور و جلوگیری از تخلف قوانین و مقررات و بی نظمی و کشف جرائم و تعقیب و دستگیری مجرمین و مبارزه با قاچاقچیان تشکیل یافته بود. حوزه ماموریت ژاندارمری تقریباً هشتاد درصد از کلیه ایران بود که سه چهارم کل جمعیت کشور را شامل میگردد. بطور کل وظایف محوله ژاندارمری کل کشور شاهنشاهی ایران را بشرح زیر میتوان توصیف نمود:

الف- وظایف نظامی:

امور مرزی - نظام وظیفه - نظارت در امر عشایری - وظایف ژاندارمری در زمان جنگ - وظایف پلیس نظامی از نظر تماس با دادرسی ارتش - تعقیب و قلع و قمع اشرار - جمع آوری سلاح - وظایف پلیس راه و استقرار امنیت عمومی در راهها و قراء و قصباتی که فاقد شهربانی می باشد. بنابه فرمان اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر تامین امنیت و پیش گیری از عملیات بزهکاران و همچنین تعقیب مجرمین در جاده های خارج از شهر برطبق مقررات مصوبه بعهده ماموران ژاندارمری گذاشته شد و اداره پلیس راه از شهربانی منتزع و به ژاندارمری کل کشور ملحق گردید و تعدادی از افسران پس از طی دوره پلیس راه در مراکز مربوطه بخدمت گمارده شدند که با این ترتیب حفظ و حراست راههای کشور در تمام اوقات و همچنین رسیدگی بجرائم و تخلفاتی که به نگاهداری و امنیت راهها لطمه و ضرر وارد ساخته و عبور و مرور را مختل مینمود بر عهده ماموران ژاندارمری گذاشته شد.

ب- وظایف قضائی:

اجرای احکام دادگستری - همکاری با اداره اصلاحات ارضی در اجرای قوانین انقلاب شاه و مردم - بدرقه زندانیان - تنظیم پرونده جرائم و تحویل بزهکاران بدادسراهای عمومی و دادگاههای نظامی.

ج- وظایف اداری:

- ۱- ارتباط ژاندارمری با وزارت کشور، استانداران، فرمانداران و بخشداران و انجام تقاضای قانونی آنان - ارتباط با شهرداریها برای انجام وظایف مربوطه.
- ۲- ارتباط با وزارت آب و برق از نظر حفاظت سدها - کانالها و کابلها و سیم های مربوط به برق و تاسیسات مربوطه.
- ۳- ارتباط با وزارت دارائی: از نظر همکاری با ماموران برای وصول مالیاتها.
- ۴- ارتباط با وزارت اقتصاد: از نظر حفاظت معادن و ورود و خروج محصولات معدنی - حفاظت کارخانجات و جلوگیری از خلافکاریها.
- ۵- ارتباط با وزارت پست و تلگراف: بمنظور حفاظت سیمهای تلفنی و تلگرافی - محمولات پستی در راهها و قراء و قصبات - بدرقه محمولات بانکها که دارای ارزش فوق العاده می باشند.
- ۶- ارتباط با سازمان امنیت و اطلاعات کشور: از نظر استقرار نظم و همکاری برای پیدا کردن مظنونین و مشکوکین و تسلیم آنها به محاکمه صالحه.
- ۷- ارتباط با سازمان کل اوقاف: از نظر اجرای احکام قانونی مربوط به قراء و قصبات موقوفه و وصول بهره مالکانه بر طبق احکام صادره.
- ۸- ارتباط با وزارت کشاورزی: از نظر اجرای احکام اصلاحات ارضی در مورد اختلاف بین زارع و مالک یا بالعکس وصل بهره مالکانه بر طبق احکام صادره - حفاظت صندوقهای تعاونی روستائی - همکاری با خانه های انصاف - حفاظت مراتع و همکاری با جنگلبانی - نظارت بر کشت خشکشاخ.
- ۹- ارتباط با وزارت امور خارجه: ارسال گزارشات وقایع مرزی از نظر سیاسی و تشکیل کمیسیونهای عالی مرزی و کمیسیونهای اجرائی رفع اختلاف.

د- وظایف کشف جرائم (یا پلیس علمی):

کشف آثار و علائم در مواقع بروز اتفاقات و جنایات با وسایل علمی و همکاری با اداره تشخیص هویت شهربانی کل کشور

امور مردم یاری

ژاندارمری کل کشور همواره سعی داشته در راه تامین رفاه اجتماعی و پیشرفتهای بهداشتی، کشاورزی، فرهنگی و صنعتی مردم ایران منشا اثر بوده و در این راه کوششهای ارزنده و درخشانی نموده است. همچنین در مواقع بروز حوادث غیر مترقبه اقدامات موثری نموده است. ژاندارمری کل کشور

بواسطه داشتن پاسگاههای سازمانی در دور افتاده ترین نقاط مرزی کشور اولین واحدی بود که هنگام بروز حوادث از قبیل سیل و زلزله و حریق از وقوع آنها مطلع میشد و بهمین واسطه ماموران ژاندارمری مقدم ترین افرادی بودند که با وسایل و مقدورات موجود بکمک آسیب دیدگان شتافته و آنانرا نجات میدادند که در اینجا ذکر دو واقعه مهم در این رابطه لازم بنظر میرسد:

پس از وقوع حادثه وحشتناک زلزله دهم شهریورماه ۱۳۴۱ افراد ژاندارمری با اعزام دو ستون مرکب از ۲۵۰ نفر دانش آموزان واحد فرهنگی ژاندارمری با لوازم نجات و ۱۳ دستگاه کامیون و ۱ دستگاه تانکر آب و چهار گروه امدادی مجهز به پزشکی و پزشکیار و آمبولانس و برانکار با دارو و لوازم پزشکی کمکهای اولیه خود را آغاز کردند و پس از انجام کمکهای اولیه اکیپ های امدادی با وسایل و لوازم مورد لزوم در فعالیتهای امدادی شیروخورشید سرخ شرکت کردند و کلیه مجروحین و مصدومین را که احتیاج به بستری شدن داشتند بوسیله اکیپ های بهداشتی خود با آمبولانس به قزوین و کرج و تهران حمل کردند.

همچنین در واقعه زلزله سنگین طبس در ۲۶ شهریور ۱۳۵۷ هنگ ژاندارمری بیرجند ۴۰۰ درجه دار و سرباز با تجهیزات و ۱۰ آمبولانس و تعدادی تانکر آب و شش پاسگاه سیار و ۲ هلی کوپتر برای نجات و کمک به مصدومین این واقعه به طبس اعزام نمود.

ژاندارمری فعالیتهای دیگری مانند ارسال خواربار و ارتباط و حفاظت منطقه آسیب دیده و اعزام گروه پزشکی و معالجه بیماران آسیب دیده بعمل میاورد و به پیروی از منویات مبارک اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر تا آنجا که مقدوراتش اجازه داده همواره نسبت به برنامه های کمک و رفاه عمومی در کشور اقدام مینمود. چنانکه در تمام مراکز پاسگاههای ژاندارمری که در کشور بطور پراکنده استقرار داشتند صندوقهای بهداشتی نصب بود و در این صندوقها وسایل درمانی و کمکهای نخستین موجود بود که علاوه بر استفاده کادر مربوطه در مواقع لازم مورد استفاده عابرین و مجروحین و مصدومین عرض راه قرار میگرفت. همچنین سرویس های رادیولوژی (عکسبرداری طبی) دایر نموده بود که با کمک سازمان مبارزه با سل از افراد بطور رایگان عکسبرداری نموده و در صورتیکه مسلولی پیدا میشد نسبت به درمان وی با دادن داروهای رایگان اقدام مینمود.

همچنین ژاندارمری فعالیتهای دیگری نیز در زمینه تسطیح جاده ها برای عبور و مرور، احداث چاه عمیق آب آشامیدنی و تامین خواربار و آذوقه اهالی نقاط مختلف کشور بعمل میاورد که در هنگام سوانح طبیعی تا حدود امکانات خود به یاری آسیب دیدگان میرسید. شاهنشاه آریامهر در کتاب ماموریتی برای وطنم در خصوص فعالیت ژاندارمری مینویسند:

((ژاندارمری رابط مستقیم بین روستائیان و دولت مرکزی است و بهمین جهت سخنی که در میان مردم زبانزد است مصداق پیدا میکند که میگویند: "ژاندارم صالح علات دولت صالح و ژاندارم فاسد مظهر دولت فاسد است". خوشبختانه اکثر افسران و افراد ژاندارمری مردمانی شجاع و درست کارند و از همین جهت میل دارم کسانیکه از گوشه خانه خود بیرون نرفته و زبانشان بعیب جوئی میگردد ماهی چند با این ماموران در ایستگاههای دور دست زندگی کنند و چیزی از وظیفه شناسی دشوار آنها دستگیرشان شود.))

در زمان رضاشاه کبیر، سازمان نوین ژاندارمری برای استقرار نظم و قانون در نقاط مختلف کشور خدمات پرارزشی را انجام داد پس از آن نیز در اجرای نیات اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر جهت اجرای وظایف محوله خود، کوششهای ارزنده و درخشانی برای این مرز و بوم کرده و در این راه طی دوران تاریخ تاسیس خود تا بروز انقلاب ۱۳۵۷ شهیدان بسیاری را نیز تقدیم ملت ایران نموده است.

ژاندارمری در جنگ با عراق:

در طی جنگ ۸ ساله با عراق ژاندارمری نیز همچون دیگر نیروهای مسلح کشور ضربات سنگینی را متحمل شد و با تصرف بخشهای غربی و جنوبی کشورمان، پاسگاهها و گروهانهای بسیاری از ژاندارمری بتصرف قوای دشمن درآمد و یا نابود گشتند.

غیورمردان ژاندارمری دلیرانه در دفاع از خاک میهن در مقابل تجاوز دشمن پایداری کرده و شهیدان زیادی را نیز متقبل شده بود. در اردیبهشت ۱۳۶۳ اعلام گردید هم اکنون ۲ لشکر ژاندارمری مرکب از ۱۲ گردان در کنار نیروهای رزمنده در جنگ شرکت دارد و در زمینه جنگهای نامنظم نیز یک نیروی کامل مرکب از ۳ لشکر در کردستان و آذربایجان غربی در حال جنگ با اشراخ داخلی است.